

УДК 336:330.322

Озерчук О. В.

СУТНІСТЬ, РОЛЬ ТА НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Визначено сутність і роль державної фінансової політики регулювання інвестиційної діяльності. Проаналізовано наявні у сучасних вітчизняних і зарубіжних джерелах трактування поняття “фінансова політика” та запропоновано ввести в науковий обіг дефініцію “державна фінансова політика регулювання інвестиційної діяльності”, сформулювавши її як сукупність дій держави, спрямованих на вкладення капіталу суб’єктами господарювання, з урахуванням критеріїв суспільної важливості інвестицій, економічної доцільності, ризику й часу. Розглянуто механізм державної фінансової політики комплексного регулювання інвестиційної діяльності, котрий охоплює системи прямого й опосередкованого впливу. У розрізі кожного з напрямів передбачено систему елементів, методів, інструментів та важелів державної фінансової політики, тісний взаємозв’язок яких дає змогу виконати поставлені завдання. Пропонується структурувати політику державного регулювання інвестиційної діяльності за двома системами: прямого й опосередкованого регулювання. Для визначення складових цих систем варто використовувати два критерії: безпосередню участь держави в інвестиціях та наявність часового лага між реалізацією певного напрямку державної фінансової політики і здійсненням інвестицій у країні. Прямий вплив на інвестиційну діяльність відбувається через політику державного кредиту, політику участі держави в статутних капіталах суб’єктів господарювання та державно-приватне партнерство, а опосередкований – через податкову політику і політику бюджетних видатків.

Ключові слова: державна фінансова політика, інвестиційна діяльність, інвестиції, фінансова політика, податки, видатки, державний кредит, державно-приватне партнерство.

Рис. 1. Літ. 20.

Озерчук О. В.

СУЩНОСТЬ, РОЛЬ И НАПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Определены сущность и роль государственной финансовой политики регулирования инвестиционной деятельности. Представлен анализ существующих в современных отечественных и зарубежных источниках трактовок понятия “финансовая политика” и предложено ввести в научный оборот дефиницию “государственная финансовая политика регулирования инвестиционной деятельности”, сформулировав ее как совокупность действий государства, направленных на вложение капитала хозяйствующими субъектами, с учетом критериев общественной важности инвестиций, экономической целесообразности, риска и времени. Рассмотрен механизм государственной финансовой политики комплексного регулирования инвестиционной деятельности, охватывающий направления прямого и косвенного влияния. В разрезе каждого из направлений предусмотрена система элементов, методов, инструментов и рычагов государственной финансовой по-

© Озерчук О. В., 2015

линики, тесная взаимосвязь между которыми позволяет выполнить поставленные задачи. Предлагается структурировать политику государственного регулирования инвестиционной деятельности по двум системам: прямого и косвенного государственного регулирования. Для определения составляющих данных систем следует использовать два критерия: непосредственное участие государства в инвестициях и наличие временного лага между реализацией определенного направления государственной финансовой политики и осуществлением инвестиций в стране. Прямое влияние на инвестиционную деятельность осуществляется благодаря политике государственного кредита, политике участия государства в уставных капиталах хозяйствующих субъектов и государственно-частное партнерство, а косвенное – налоговой политике и политике бюджетных расходов.

Ключевые слова: государственная финансовая политика, инвестиционная деятельность, инвестиции, фискальная политика, налоги, расходы, государственный кредит, государственно-частное партнерство.

Oksana Ozerchuk

THE NATURE, ROLE AND PRIORITIES OF THE GOVERNMENT FINANCIAL POLICY IN THE AREA OF INVESTMENT ACTIVITY REGULATION IN UKRAINE

The paper outlines the nature and role of the government financial policy in the area of investment activity regulation. It includes the analysis of "financial policy" definitions currently used in domestic and foreign economic literature and proposes to introduce the notion of the "government financial policy of investment activity regulation" defining it as a set of actions undertaken by the state to encourage capital investment by the businesses, with due regard for the public significance, economic expediency, risk, and timeframe thereof. The mechanism of the government financial policy of comprehensive regulation of all issues of investment activity has been also considered. Main peculiarity of the aforesaid mechanism lies in the combined application of direct and indirect measures of influence by the state. Each mechanism has a system of components, instruments and leverages of the government financial policy which, when used together, help to meet the assigned tasks of the investment activity regulation and achieve a goal thereof. At the same time, it is proposed to focus the government investment activity regulation policy on two directions: system of direct and indirect government regulation. The idea is to use two criteria to determine the components of the aforesaid systems: direct participation of the state in investment activity and a time lag between the implementation of the certain strand of the government financial policy and making investment in the country. Direct influence on the investment activity is exercised through the government credit policy, policy of government participation in the charter capital of the business entities and public and private partnership (PPP), while indirect influence is exercised via the tax and budget policies.

Key words: public finance policy, investment activity, investments, taxes, expenses, fiscal policy, public loan, public and private partnership.

JEL classification: E22, G11.

Однією з умов подальшого соціально-економічного розвитку України, модернізації її економіки та запровадження інноваційних технологій є ефективно залучення інвестицій. При цьому інвестиційна діяльність являє собою багатовекторний процес, адже йдеться, з одного боку, про різноманітні зовнішні та внутрішні джерела інвестування, а з другого – про численні напрями інвестування. За таких обставин надзвичайно важливою стає регулятивна роль державної фінансової політики, реалізація якої спрямована на стиму-

лювання здійснення інвестицій, їх оптимальний галузевий і територіальний розподіл, підтримку розвитку інвестиційної діяльності малого та середнього бізнесу.

Питанням впливу державної фінансової політики на інвестиційну діяльність приділяється багато уваги у науковій сфері. Зокрема, теоретико-методологічне підґрунтя цих проблем визначено у працях відомих учених: С. Брю, О. Василика, В. Гейця, Дж. Гобсона, А. Даниленка, Р. Дорнбуша, Т. Єфименко, Я. Жаліла, І. Ігоніної, Т. Затонацької, В. Зимовця, Дж. Кейнса, А. Кульмана, Д. Лодердейла, Р. Лукаса, К. Макконнелла, А. Маршалла, В. Опаріна, Д. Рікардо, П. Самуельсона, Дж. Сакса, А. Соколовської, Дж. Стігліца, Л. Тейлора, О. Тимченко, В. Федосова, І. Фішера, Л. Фрідмана, Д. Черваньова, У. Шарпа, Р. Шмалензі та ін. Водночас потребують дослідження питання щодо регулювання сучасної інвестиційної діяльності за допомогою низки складових державної фінансової політики.

Мета статті – проаналізувати сутність і роль державної фінансової політики регулювання інвестицій в умовах ринкової економіки, а також узагальнити її основні напрями.

Центральне місце в регулюванні інвестицій належить державній фінансовій політиці. На сучасному етапі її роль зумовлюється необхідністю забезпечення їх стійкого до будь-яких ризиків розвитку. З цього випливає, що державна фінансова політика, крім стимулювання інвестицій, має стати для інвесторів чинником стабільності та впевненості в майбутньому. Для визначення ролі цієї політики у сталому розвитку інвестиційної діяльності потрібно чітко розуміти її сутність і складові, цілі й методи їх реалізації.

Дослідженню сутності поняття “фінансова політика” присвячені праці багатьох економістів [1–7].

В. М. Федосов та В. М. Опарін вважають, що фінансова політика є комплексом дій і заходів держави в межах наданих їй функцій та повноважень у сфері фінансів, вона має бути адекватною відповідній економічній і політичній ситуації, котра складається в певний історичний момент у конкретній країні [8, с. 30]. Зазначені вчені акцентують увагу на необхідності узгодження державної фінансової політики з відповідною економічною ситуацією. Це означає, що якщо на певних етапах розвитку економіки постає потреба в регулюванні інвестицій, така політика має бути адекватно спрямованою та реалізованою.

На переконання О. Д. Василика, фінансова політика держави включає заходи, методи і форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного й соціального розвитку. Конкретного втілення фінансова політика набуває в чинній системі мобілізації фінансових ресурсів та їх використання для задоволення різних потреб держави, підприємницьких структур і населення [9, с. 57]. Інакше кажучи, фінансова політика має бути націлена на потреби державного бюджету й населення, зокрема, на інвестиційну діяльність.

На думку деяких вчених, фінансова політика є сукупністю заходів держави з мобілізації фінансових ресурсів, їх розподілу й використання з метою досягнення певних економічних, соціальних і міжнародних цілей, підпоряд-

кованих реалізації інтересів суспільства [10, с. 27]. Тому найважливішою метою такої політики є збільшення обсягів фінансових ресурсів на основі економічного розвитку, нарощування обсягу державних фінансів, необхідних для повнішого задоволення потреб суспільства. У свою чергу, економічне зростання можливе лише за умов сталого розвитку інвестиційної діяльності.

Розглядаючи мету фінансової політики, такі економісти, як О. Р. Романенко та С. Я. Огородник, зазначають, що вона насамперед повинна сприяти формуванню максимально можливого обсягу фінансових ресурсів як матеріальної бази для будь-яких потреб [11, с. 42–43]. Отже, фінансова політика реалізується в ході визначення цілей та завдань, на виконання яких спрямовується процес формування, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів.

О. Д. Данілов та інші науковці вважають, що державну фінансову політику слід розглядати як частину соціально-економічної політики держави із забезпечення збалансованого зростання фінансових ресурсів на всіх рівнях фінансової системи країни, що в кінцевому підсумку сприятиме покращанню соціального та матеріального добробуту суспільства [12, с. 45]. Оскільки таке поліпшення настане лише за умов сталого інвестиційного розвитку, можна стверджувати, що автори передбачають вплив державної фінансової політики на регулювання інвестиційної діяльності.

У зарубіжних економічних джерелах немає чіткого визначення цього терміна. Зокрема, С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі не виокремлюють державну фінансову політику як самостійне поняття, використовуючи термін “фіскальна політика” і трактуючи його набагато ширше – як рішення, котрі приймає держава щодо своїх доходів і витрат [13, с. 512–561].

К. Макконнелл та С. Брю ототожнюють поняття фінансово-бюджетної та фіскальної політики. Остання визначається як така, що стосується державних витрат і оподаткування, націлена на забезпечення повної зайнятості та неінфляційне зростання національного продукту [14]. Тобто це зростання, яке, по суті, не можливе без ефективного сталого розвитку інвестицій, ставиться у залежність від державної фіскальної (фінансової) політики.

Американські економісти Е. Дж. Долан, К. Д. Кемпбелл, Р. Дж. Кемпбелл також не використовують термін “фінансова політика”. Натомість вони стверджують, що є два джерела державного впливу на процес кругообігу доходів у державі та величину номінального національного доходу: фіскальна і грошово-кредитна політика. Під першою розуміється політика уряду у сфері оподаткування і державних витрат, тобто податково-бюджетна політика; під грошово-кредитною – політика впливу на кількість грошей в обігу, для визначення якої застосовуються й інші назви – монетарна чи грошова політика [15, с. 19]. Отже, наголошується на ролі фіскальної (фінансової) політики у зростанні національного доходу, що, звісно, можливе лише за умов сталого розвитку інвестиційної діяльності.

Стабілізація економіки та залучення суб'єктів господарювання до інвестиційної діяльності потребує реалізації державної фінансової політики, спрямованої на формування в інвестора довіри та відчуття стабільності, зокрема через передбачувану податкову політику [16]. При цьому спостерігається залежність: інвестиції є запорукою системного поживлення й зрос-

танья, а економічне піднесення через механізм очікування стимулює інвестиційну діяльність.

Отже, доходимо таких висновків: державна фінансова політика може бути дієвим регулятором інвестиційних потоків, напрями яких (сектори економіки) визначаються залежно від тактичних і стратегічних цілей. Ефективність цієї політики істотною мірою зумовлюється тим, наскільки вона відповідає вимогам держави, бізнесу, населення, задовольняє потреби соціально-економічного зростання, що, в свою чергу, не можливе без сталого збільшення інвестицій.

З огляду на це пропонуємо ввести в науковий обіг поняття “державна фінансова політика регулювання інвестиційної діяльності”, сформулювавши його як сукупність дій держави, спрямованих на вкладення капіталу суб’єктами господарювання, з урахуванням критеріїв суспільної значимості інвестицій, економічної доцільності, ризику та часу. Вважаємо, що таке розуміння політики державного регулювання інвестиційної діяльності забезпечить її ефективність.

У країнах із трансформаційною економікою державна фінансова політика є дієвим важелем регулювання інвестиційної діяльності. Це передбачає вжиття заходів, спрямованих на поживлення інвестицій, підтримку конкурентоспроможних вітчизняних виробництв через систему державних замовлень, гарантій і програм, формування ринку ефективних інноваційних та інвестиційних проектів, їх спільне державно-комерційне фінансування тощо. У програмних документах щодо розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні завданням держави визначено створення сприятливих умов для залучення інвестицій з метою забезпечення поступу базових галузей економіки та інноваційної інфраструктури, підвищення ефективності механізму надання державної підтримки, збільшення обсягу інвестицій, кредитування економіки, державних капітальних вкладень і забезпечення їх концентрації на модернізації виробництва, впровадження високих технологій [17]. У Законі України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 № 1560-XII (в редакції від 17.02.2006 № 3370-IV) зазначено, що державне регулювання інвестиційної діяльності має на меті реалізацію економічної, науково-технічної і соціальної політики [18].

Стратегічними завданнями державної фінансової політики регулювання інвестицій в Україні, на нашу думку, повинні бути:

- забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для структурної перебудови економіки та зростання ВВП на одну особу, стимулювання інвестиційних потоків;
- створення умов для нарощування внутрішніх інвестиційних ресурсів, мобілізації всіх інвестиційних джерел та їх ефективне використання.

Традиційно підходи до державного регулювання інвестицій у різних країнах суттєво відрізняються. Зокрема, американська модель побудована на принципах послідовного економічного лібералізму і практично виключає пряме втручання в економічні процеси. Роль держави в регулюванні інвестицій обмежена розробленням і здійсненням інвестиційних програм державними корпораціями й агентствами у край вужькому переліку сфер (ВПК, кос-

мічні програми, невиробнича інфраструктура, регіональні інвестиційні програми). Основна увага приділяється впливу методів традиційного макроекономічного регулювання на масштаби і напрями інвестицій.

Японська модель, на відміну від американської, базується на поєднанні методів непрямого державного регулювання інвестицій з прямим адміністративним втручанням в інвестиційні процеси [19]. Головними механізмами державного антикризового регулювання інвестиційної діяльності стали: пряме управління більшістю галузей; жорстке регулювання процесів обігу й ціноутворення; акумулювання внутрішніх інвестиційних ресурсів (у тому числі заощаджень населення та спрямування їх на розвиток економіки через банківську систему); довгострокова підтримка на високому рівні частки нагромадження у ВВП; зміцнення технологічного розвитку [20, с. 59, 85–100]. Держава визначила такі основні завдання:

- зростання інвестицій у виробничу інфраструктуру, звільнення приватних капіталів від низькоокупних і збільшення прибуткових капіталовкладень, що сприяло підвищенню ефективності накопичення капіталу в приватному секторі;
- доступ підприємств до наукових досліджень;
- попит із боку держави на будівельні матеріали (збільшення внутрішнього попиту);
- забезпечення тривалішого і стійкішого попиту на продукцію та послуги відповідних галузей шляхом реалізації середньо- і довгострокових економічних програм.

Цікавим є досвід США й Великобританії в регулюванні інвестиційної діяльності після економічної кризи наприкінці 1970-х років (відомі як “рейганоміка” та “тетчеризм”), що, зокрема, передбачав:

- високу норму заощаджень населення та підприємств, котрі спрямовувалися на інвестиції в реальний сектор;
- скорочення бюджетних витрат і субсидій з метою зменшення дефіцитів бюджетів;
- зниження податків задля стимулювання інвестиційної діяльності.

Досвід державного управління, накопичений іншими країнами, має велике значення для державного регулювання в Україні, але необхідно враховувати особливості національної економіки, зокрема неможливість істотного скорочення споживання і, відповідно, підвищення за його рахунок частки нагромадження, оскільки рівень платоспроможності населення є незадовільним. Крім того, в умовах поступового подолання світової економічної кризи навряд чи можна розраховувати на масштабний приплив іноземних інвестицій.

В Україні, на наш погляд, увагу передусім слід приділити розробленню ефективної державної фінансової політики в частині регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання та домогосподарств, формуванню сприятливого середовища для зростання інвестиційної активності, підтримці конкурентоспроможних виробництв, стимулюванню вкладень приватних інвестицій у пріоритетні сфери розвитку виробництва.

Державну фінансову політику регулювання інвестиційної діяльності можна класифікувати за двома системами: прямого й опосередкованого регу-

лювання. Для визначення складових цих систем пропонуємо використовувати такі критерії, як: безпосередня участь держави в інвестиціях та наявність часового лага між реалізацією певного напрямку державної фінансової політики і здійсненням інвестицій у країні. З урахуванням цього прямиий вплив на інвестиційну діяльність відбувається через політику державного кредиту, політику участі держави в статутних капіталах суб'єктів господарювання та державно-приватне партнерство (ДПП), а опосередкований – через податкову політику і політику бюджетних видатків. Структурно-логічну схему механізму державної фінансової політики комплексного регулювання інвестиційної діяльності наведено на рисунку.

Здійснюючи пряме регулювання, держава інвестує фінансові ресурси в бюджетні програми, долучається до інвестиційних проектів у формі надання гарантій, субвенцій, на умовах ДПП бере участь у статутних капіталах суб'єктів господарювання. Проекти, що претендують на державну підтримку, повинні пройти ретельну експертизу. Рішення про таку підтримку ухвалюється за результатами конкурсного відбору за найбільш пріоритетними з погляду держави напрямками. Опосередковане державне регулювання інвестиційних процесів відіграє величезну роль у створенні прийнятних умов для залучення інвестицій.

Світовий досвід підтверджує важливу роль державних інвестицій. Вкладення, які здійснює держава в тій або іншій формі, є вагомими гарантіями для недержавних інвесторів. Оператори ринку інвестицій, котрі пропонують певне благо для продажу, звичайше продаватимуть його тим виробникам, які уклали контракти з органами державного управління, вважаючи, що ризик втрати таких інвестицій буде меншим. І самі виробники, спираючись на підтримку держави, намагаються залучати власні кошти. Таким чином, державні інвестиції поліпшують інвестиційну діяльність в країні. Навіть незначний обсяг державних вкладень стимулює більші за обсягом приватні вкладення та реінвестування, створюючи своєрідний ефект мультиплікатора.

Аналіз теорії та світової практики дає змогу стверджувати, що найефективнішою державна фінансова політика регулювання інвестиційної діяльності буде за таких умов:

- створення прошарку ефективних власників шляхом приватизації державних підприємств;
- формування для суб'єктів господарювання умов щодо здійснення інвестицій у високотехнологічні та інноваційні проекти;
- державна підтримка ефективних інвестиційних проектів підприємств за рахунок бюджетних інвестицій;
- державне фінансування інвестиційних проектів виробничого призначення і розміщення обмежених державних інвестицій лише відповідно до цільових програм і суто на конкурсних засадах;
- удосконалення нормативної бази з метою поліпшення умов для залучення іноземних інвестицій;
- істотне розширення практики ДПП: спільного державного й комерційного фінансування інвестиційних проектів.

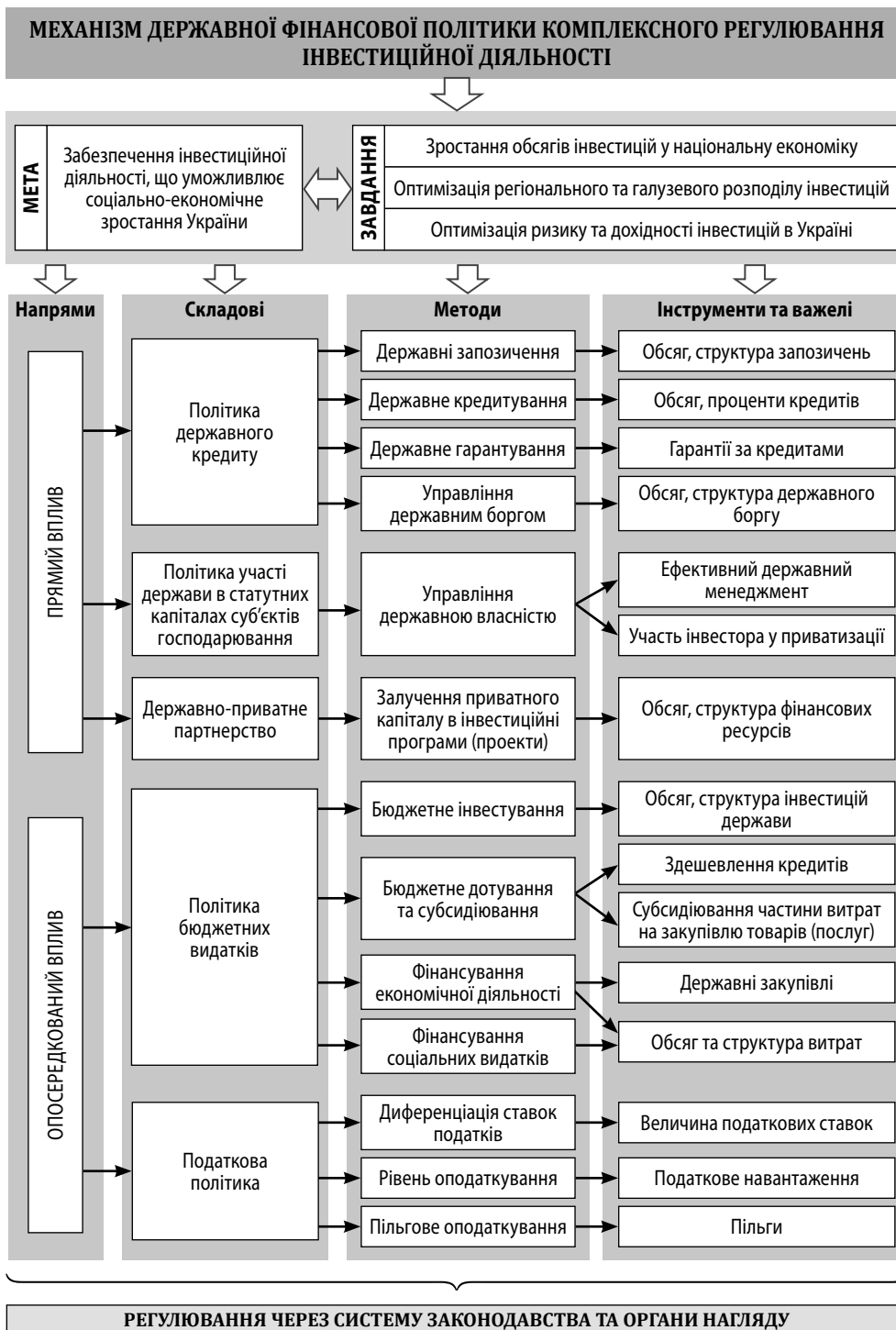

Рисунок. Структурно-логічна схема механізму державної фінансової політики комплексного регулювання інвестиційної діяльності

Складено автором.

Вважаємо, що державна фінансова політика регулювання інвестиційної діяльності в Україні має передбачати такі напрями:

- *у галузевому розрізі*. Йдеться про визначення пріоритетними тих галузей економіки, що забезпечують економічне зростання України і зумовлюють її роль на світовому ринку. На сьогодні інвестування у виробничу сферу ускладнюється, тому зусилля держави повинні спрямовуватися на фінансування наукомістких високотехнологічних галузей промисловості, паливно-енергетичного комплексу, транспортної інфраструктури, агропромислової та машинобудівної (зокрема в агровиробництві) сфер;
- *у територіальному розрізі*. Використанню економічного і соціального потенціалу багатьох регіонів України стає на заваді неефективне залучення інвестицій. Одним із завдань удосконалення регіональної структури інвестицій є створення умов та забезпечення фінансових потоків для інвестування депресивних регіонів України;
- *в інноваційному розрізі*. Світовий досвід показує, що досягти сталого економічного зростання можна лише за умови нарощування інвестицій у інноваційні проекти та НДДКР. У нинішніх соціально-економічних реаліях саме державні інвестиції повинні стати підґрунтям майбутнього інноваційного розвитку;
- *у приватному секторі*. Залучення населення до інвестиційних процесів – одне з найважливіших завдань державної політики, яка має забезпечити максимальне сприяння та стимулювання для здійснення інвестицій, насамперед за рахунок формування відповідної законодавчої бази і розроблення механізму гарантування й захисту інвестицій населення.

Інвестиційна активність у країні підкріплюється гарантіями, які надає держава суб'єктам господарювання щодо захисту їхніх інвестицій. Як засвідчує світова практика, ринок інвестицій є ефективним лише тоді, коли його учасники діють за ринковими правилами, не порушуючи угод. Роль держави як гаранта стабільності та виконання інвестиційних угод у цьому разі неocenнена. За нестабільної економічної ситуації держава повинна забезпечити дотримання відповідних принципів.

Отже, регулювання інвестиційної діяльності є важливою частиною державної фінансової політики будь-якої країни. У сучасній ринковій економіці такі складові цієї політики, як податкова політика, політика державного кредиту, політика державних видатків та участь держави у статутних капіталах суб'єктів господарювання, а також державно-приватне партнерство, є дієвими регуляторами інвестиційних потоків. Головна мета державного регулювання інвестиційної діяльності полягає в збільшенні обсягів інвестицій, які надходять в економіку України, а також оптимізації їх регіонального та галузевого розподілу.

Список використаних джерел

1. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України. – К. : НДФІ, 2004. – 712 с.
2. Єфименко Т. І. Фінансова політика як джерело економічного та соціального євроінтеграційного розвитку України / Т. І. Єфименко // Наукові праці НДФІ. – 2004. – Вип. 6 (29). – С. 73–77.

3. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : у 3 т. Т. 1: Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації. // за ред. А. І. Даниленка. – К. : Фенікс, 2008. – 468 с.
4. *Зимовець, В. В.* Державна фінансова політика економічного розвитку : монографія / В. В. Зимовець. – К. : Ін-т екон. та прогнозів. НАНУ, 2010. – 356 с.
5. Фінансова система національної економіки: проблеми розвитку та управління змінами : у 3 т. / за ред. Т. І. Єфименко ; ДННУ “Акад. фін. управління”. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2012.
6. Фінансова система України : взаємодія корпоративного та державного секторів : монографія / Т. І. Єфименко, І. О. Лютий, С. С. Гасанов та ін. ; ДННУ “Акад. фін. управління”. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2012. – 243 с.
7. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції : кол. моногр. : у 2 т. / за ред. О. В. Шлапака, Т. І. Єфименко ; ДННУ “Акад. фін. управління”. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2014.
8. *Федосов В.* Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями : монографія / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін ; за наук. ред. В. Федосова – К. : КНЕУ, 2002. – 387 с.
9. *Василик О. Д.* Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик – К. : НІОС, 2000. – 416 с.
10. Фінанси (теоретичні основи) : підручник / В. М. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін. ; під кер-вом і за наук. ред. В. М. Грідчиної, В. Б. Захожая. – К. : МАУП, 2002. – 280 с.
11. Фінанси : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн, А. А. Славкова. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2007. – 387 с.
12. Фінанси у запитаннях і відповідях / за заг. ред. О. Д. Данілова. – К. : Комп’ютерпрес, 2006. – 444 с.
13. *Фишер С.* Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М. : Дело, 1995. – 864 с.
14. *Макконнелл К. Р.* Экономикс: принципы, проблемы и политика : в 2 т. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю ; пер. с англ. – Таллин, 1995.
15. *Долан Э. Дж.* Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Дж. Долан, К. Д. Кэмпбелл, Р. Дж. Кэмпбелл ; пер. с англ. В. В. Лукашевич и др. ; под общ. ред. В. В. Лукашевича. – Л., 1991. – 446 с.
16. *Сакс Дж.* Макроэкономика. Глобальный подход / Дж. Сакс, Ф. Ларрен. – М. : Дело, 1996. – 657 с.
17. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 № 389 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BE>.
18. Про інвестиційну діяльність : закон України від 18.09.1991 № 1560-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
19. Фінансово-кредитні методи державного регулювання економіки: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук А. І. Даниленка. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2003. – 415 с. – С. 329.
20. *Баскакова М. В.* Япония: государство и накопление основного капитала / М. В. Баскакова. – М. : Наука, 1976. – 171 с.

Стаття надійшла до редакції
20 березня 2015 року